

Neva Rošić

MOJA SURADNJA SA ŽORŽOM - FRAGMENTI SJEĆANJA

Paro piše: *Neva i ja zajedno smo studirali na Akademiji. Oboje smo bili Gavellini učenici i to je presudno utjecalo na našu glumačko-redateljsku suradnju. Bio je to prijateljski opušten odnos uzajamnog poštovanja i povjerenja.*

Lijepo, i što reći? Pa ipak... godine 1956. Branko Gavella boravio je u Londonu. Ondje je, između ostalog, dogovorio studijski boravak grupe studenata zagrebačke Akademije. U toj grupi bili smo Žorž Paro i ja. Gavella je izabrao petero studenata glume i jednog studenta režije. Odlazimo vlakom s kolektivnom putovnicom i bez prebijene pare. Dočekuju nas domaćini i pružaju nam petnaestodnevni užitak kazališnog Londona. Jednog dana odlazimo Žorž i ja mimo programa do jednog kazališta. Dežurnoj osobi objasnimo tko smo i smještaju nas u gledalište. Gledamo *Osvrni se gnjevno* Johna Osborna.¹ Nakon predstave Čeka nas autor. Mi smo oduševljeni, a on znatizeljan. Žorž briljira svojim engleskim, dobiva od autora tekst, prevod ga i sljedeće godine režira. To je njegova diplomatska predstava.²

Naša, Žoržova i moja suradnja, ostvarila se u razdoblju od 1961. do 1990. u deset etapa. Pa podimo redom.

Godina 1961., Budak, *Tišina! Snimamo!*, Zagrebačko dramsko kazalište (ZDK).³ Predstava je silno veselila publiku. U svojim su komičnim ulogama briljirali Pero Kvrđić i Nela Eržišnik. Mi ostali, uključujući i redatelja, bili smo u drugom planu.

Godina 1963., Ibsen, *Sablasti*, ZDK.⁴ Težak i zahtjevan tekst koji okuplja glumce: Nela Eržišnik, Fabijan Šovagović, Boris Buzančić, Drago Mitrović, Neva Rošić. Do solidnog uspjeha sigurnom rukom vodi nas mladi redatelj.

Godina 1964. Pinter, *Kolekcija i Ljubavnik*, ZDK.⁵ Pre-

¹ John Osborne: *Look Back in Anger*. Praizvedba je održana 8. V. 1956. u londonskom Royal Court Theatreu, u izvedbi English Stage Company i režiji Tonyja Richardsons.

² John Osborne: *Osvrni se gnjevno*, Narodno kazalište Karlovac, premijera: 23. X. 1957.

³ Pero Budak: *Tišina! Snimamo!*, Zagrebačko dramsko kazalište, premijera: 18. II. 1961.

⁴ Henrik Ibsen: *Sablasti*, Zagrebačko dramsko kazalište, premijera: 11. VI. 1963.

⁵ Harold Pinter: *Kolekcija/Ljubavnik*, Zagrebačko dramsko kazalište, premijera: 29. X. 1964.

Susret s Ralphom Richardsonom: F. Šovagović, J. Ličina, N. Rošić, G. Paro, P. Bogdanović i D. Begović, London, 1956.

vratnički generacijski komad Johna Osborna naveo je Žorža da posegne za tekstem Harolda Pintera, dotad nepoznata pisca na kazališnom prostoru Jugoslavije. Nije sve išlo glatko. Paro je tekstove predložio kazalištu koje je prema autoru bilo rezervirano. Ni u Londonu kritičari nisu dočekali njegovu pojavu s aplauzom. Paru je predloženo da tekstove da na čitanje glumcima pa ako... Svi su bili za, od najstarijega Zvonimira Rogoza do mene najmlađe. Za mene je to bio i ostao jedan od najdražih i najuspješnijih radova u karijeri. Suglasnost između mene i Žorža bila je potpuna, intimna i plodna. Publika nas je nagradila time što se dugo sjećala toga prvog Pintera na našim scenama.

Godina 1969. Šenoa i Ivanac, *Diogenes*, HNK.⁶ Obnovljeno kazalište otvorilo je svoju scenu u punom sjaju domaćim tekstem u Parovoj režiji. Sve je bilo raskošno, od kostima do broja sudionika, ali rad na toj predstavi odvijao se u kojekakvim iznajmljenim prostorima, fragmentarno, sav

u pretpostavkama. Paro je i tom zgodom iskazao svoju sposobnost da čvrsto drži konce svih elemenata neke cjeline. Ušetalai smo na veliku scenu spremni, lijepi i zadovoljni.

Godina 1969. Šenoa, *Diogenes*, televizijska serija.⁷ Koristeći materijal predstave, glumce, kostime i dijelove romana, Paro je u odličnom odabiru ambijenta snimio rado gledanu i često emitiranu televizijsku seriju.

Godina 1972. Krleža, *Aretej*, Dubrovačke ljetne igre.⁸ Ta

⁶ Ivica Ivanac: *Diogenes*. Prema istoimenu romanu Augusta Šenoa. Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, premijera: 1. XII. 1969.

⁷ Televizijsku dramaturgiju *Diogenesa* Augusta Šenoa napravio je Ivica Ivanac, a serija je snimljena u pet epizoda, u produkciji Televizije Zagreb. Redatelj: Georgij Paro i Vjekoslav Vidošević, početak emitiranja: 1. XII. 1969.

⁸ Miroslav Krleža: *Aretej*, Dubrovačke ljetne igre, premijera: 20. VIII. 1972.

Henrik Ibsen: *Sablasti*, ZDK, 1963.

predstava u Parovoj režiji biser je u kruni hrvatskih scen-skih uprizorenja. To je tako i tu nema dvojbe. O toj je izvedbi napisano mnogo mudrih stvari, ali evo ipak i moga skromnog priloga u obliku sjećanja na rad. Lako, smireno, bez lutanja i sumnji, Parova koncepcija primila nas je u svoje krilo i ostavila nam slobodu da se prema vlastitim mogućnostima i sklonostima u potpunosti izrazimo. No čujmo čega se sjeća Žorž. Citiram: *Prvi čitači pokusi su se zbivali kod Tonka i Neve u Zatonu Malom. Sunčali smo se i kupali. Bilo je to više nalik nekom antičkom simpoziju nego onom što podrazumijevamo pod čitačim pokusima. Ta ležernost, kad danas o tome razmišljam, bila je zapravo prava i dragocjena priprava za samu estetsku bit koncepta dubrovačkog Areteja. Kao što je poznato glumci su se na toj predstavi fizički dodirivali s publikom. U toj i takvoj situaciji bilo je deplasirano docirati Krležin tekst na što naizgled navodi njegova povišena retorika... upravo obratno, trebalo je svesti Krležine literarne rečenice na nivo dnevnog govora i tako omogućiti da filozofska i moralna dimenzija Krležina teksta bude prihvaćena od*

publike kao čista istina. I još nešto zapisao je Paro: *Neva se osjećala kao uostalom i većina glumaca kao sustvareatelj predstave. Redatelj je, kao rijetko kad, mogao uživati u svojoj predstavi koju su napravili drugi, a da je to ujedno bila i njegova možda najintimnija predstava. Paradoks i da i ne.*

Godina 1975. Bulgakov, *Gospodin de Molière*, Teatar ITD.⁹ Veliki glumac Sven Lasta bio je već neko vrijeme odustao od glume. Paro ga je svojim taktom, ali i zanosom koji je uvijek iskazivao prema dobroj literaturi, uvjerio da se ponovno iskaže na sceni. Bila je to mudra, dobra predstava, bogata iznimnim glumačkim scenama i iznimnom atmosferom.

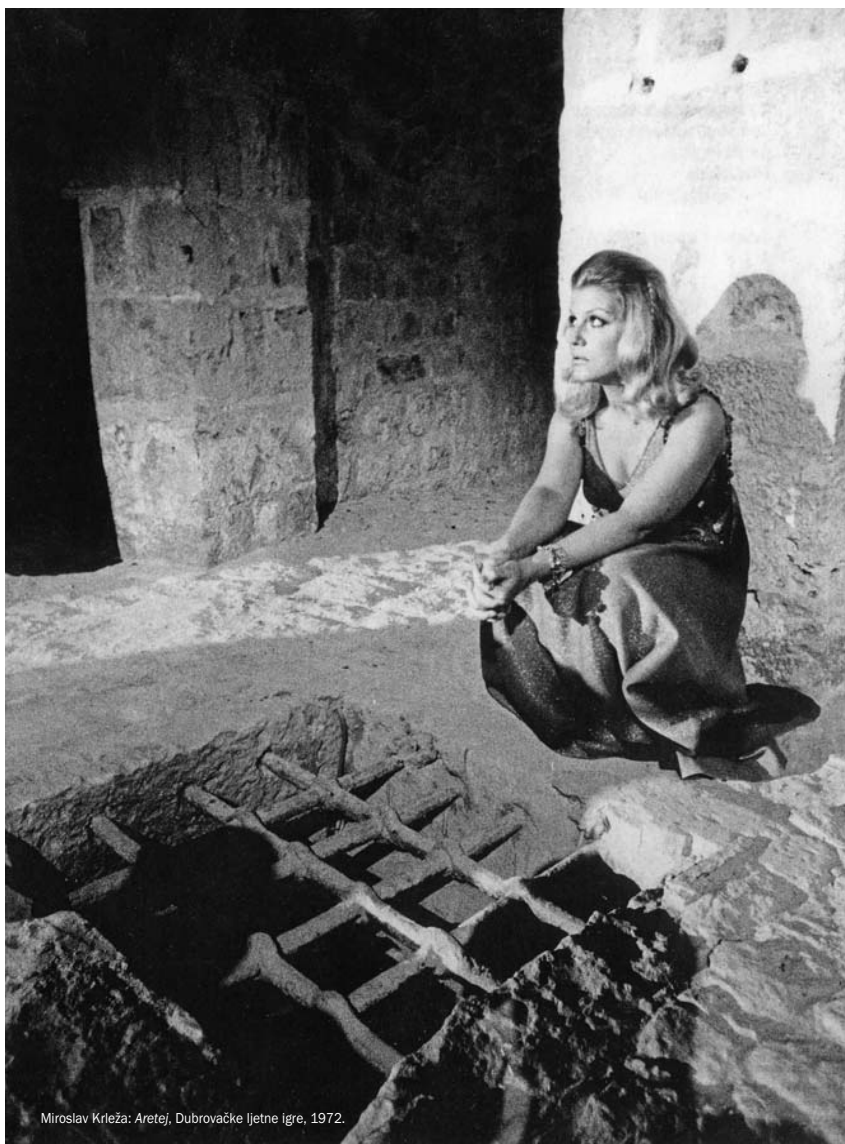
Godina 1986. Prica, *Ostavka*, HNK.¹⁰ Na pozornici HNK-a – povijest HNK-a. Bezbroj povijesnih lica. I mene je dopa-

⁹ Mihail Bulgakov, *Gospodin de Molière*, Teatar ITD, premijera: 24. IV. 1975.

¹⁰ Čedo Prica, *Ostavka*, Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, premijera: 29. I. 1986.

Harold Pinter: *Ljubavnik*, ZDK, 1964.

Miroslav Krleža: Aretej, Dubrovačke ljetne igre, 1972.

Čedo Prica: Ostavka, HNK Zagreb, 1986.

Io jedno: Markiza Ružička-Strozzi. Kaže Paro: *Ta joj je uloga jednostavno pripadala*. I pušta me da u deset minuta života na pozornici, kako kaže, dominiram scenom i bivam nagrađena aplauzom oduševljene publike. Hvala, Žorž!

Godina 1987. Dostojevski, *Ujakov san*, HNK.¹¹ Klasičan tekst, klasična predstava. Žorž određuje da će dvadeset i prvi dan rada biti i dan premijere – ludo! U meni nervoza raste, ulazim u sukob s kolegom. Žorž me smiruje i brani. Zna da je teret predstave na mojim plećima. Uspijevamo održati premijeru u zakazanu terminu. Publika i kritika zadovoljni.

Godina 1990. Fabrio, *Vježbanje života*, HNK Rijeka.¹² Predstava koja prerasta u događaj te takva i ostaje u memoriji Riječana. U temelju je sjajan roman i sjajna dramtizacija Darka Gašparovića. A Žorž sve to čini živim na sceni uz sudjelovanje više od 140 izvođača. Predstava traje skoro četiri sata. Govori se hrvatski, čakavski, talijanski, fijumanski, mađarski itd. Nižu se povijesni trenuci, lica izmaštana i stvarna, a rad na toj golemoj predstavi je uredan, dotjeran, ponekad i zanosan. Autor je očaran re-

zultatom. No neposredno pred premijeru Paro ga stavlja u novu kušnju. Traži od njega da napiše veliki finalni prizor između bake i unuke koji se ne nalazi u romanu. Fabrio mu u potpunosti vjeruje. Piše tu znamenitu scenu i uvrštava je u četvrto izdanje svog romana kao novo poglavlje. Paro je znao reći: *Volim raditi s piscima*.

Da zaključim, Žorž Paro bio je umjetnik dijaloga. Znao je slušati i dati točne upute. Smireno je nalazio rješenje, imao je jasan stav, bio je odvažan i mudar, ali iznad svega bio je strastven redatelj. Upravo to, ta njegova strast koju je unosio u trenucima stvaranja i koja ga je tjerala da iz udobnosti gledališta žuri na scenu među glumce, da s njima gestikulira, više, znoji se, da s njima živi kreativan trenutak ono je što ponajviše pamtim iz naših, kako ih je on nazvao, glumačko-redateljskih suradnja i prijateljskih odnosa. Hvala!

¹¹ Fjodor Mihajlovič Dostojevski – Georgij Paro: *Ujakov san*, Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, premijera: 14. III. 1987.

¹² Nedjeljko Fabrio – Darko Gašparović: *Vježbanje života*, Narodno kazalište Ivana pl. Zajca u Rijeci, premijera: 27. II. 1990.